

Sopanen, Pauliina 2023: Språköverskridande policy och verksamhet på ett samlokalerat daghem. *Folkmålsstudier*, nr 61. S. 129–137.

SPRÅKÖVERSKRIDANDE POLICY OCH VERKSAMHET PÅ ETT SAMLOKALISERAT DAGHEM

Lectio praecursoria i ämnet svenska språket vid Jyväskylä universitet 17.9.2022
Pauliina Sapanen

1 Inledning

Då jag började planera denna *lectio praecursoria* funderade jag länge på mitt språkval. Jag har skrivit min doktorsavhandling på svenska och dess tre delstudier på svenska och engelska. Även själva disputationen hålls på svenska förutom lectio praecursoria som sist och slutligen blev finskspråkig¹ enligt instruktionerna för finskspråkiga doktorander som disputerar vid Jyväskylä universitet. Finska är mitt modersmål och mitt registrerade första språk så jag räknas som finskspråkig, men mitt arbetspråk och det gemensamma språket med ärade opponent, ärade kustos och handledare för min doktorsavhandling är svenska. I mitt arbete använder jag dagligen engelska vid sidan av svenska och finska och ibland läser jag på tyska eller på norska, så jag har fått använda hela min språkliga repertoar i mitt arbete. Flerspråkighetstänkande och språkliga repertoarer syns nuförtiden på alla utbildningsstigar från och med småbarnspedagogik till högskoleundervisning. Småbarn bekantar sig med olika språk ofta redan i småbarnspedagogisk verksamhet där de lyssnar på varandra, vuxna och musik samt leker med olika språk genom att öva uttal, ord och fraser. För många är flerspråkighet en del av vardagen redan från och med födseln.

För mig själv öppnades språkens rika värld först i skolan. Först var det engelska som dök upp i schemat, sedan tyska och svenska och slutligen några till. Flerspråkighet i skolan var annars sällsynt. Svenskan blev mitt favoritämne vid sidan av konst, och till sist mitt studieämne först vid Joensuu universitet och därefter vid Jyväskylä universitet. Under studietiden märkte jag att mina intressen inte låg i de små bitar som språk består av utan snarare i frågor kring språkbruk, språkrättigheter, språkutbildning, språkattityder och (språklig) mångfald och dess syn- och hörbarhet i utbildning och samhälle.

Först reflekterade jag ganska naivt kring dessa frågor utifrån mina egna utgångspunkter utan att utmana min egen bakgrund som majoritetsspråkstalare.

¹ Denna text är en svenskspråkig översättning av den ursprungliga lectio praecursoria som hölls på finska.

Jag funderade varför det inte fanns mer samarbete mellan finsk- och svensk-språkiga utbildningsenheter så att barn, unga och vuxna skulle ha bättre möjligheter att bekanta sig med båda språken. Senare under mina doktorandstudier såg jag att min förståelse kring språkfrågor och speciellt kring frågorna om finskan och svenskan i Finland ökade och blev bredare. Nuförtiden betraktar jag språk- och samarbetsfrågor utifrån bredare och mångsidigare utgångspunkter.

2 Bakgrund för studien och forskningsfrågor

I fokus för min doktorsavhandling (Sopanen 2022a) står ett samlokaliserat daghem. Med samlokaliserade daghem avses sådana daghem där ett finskspråkigt och ett svenskspråkigt daghem är lokaliserade under ett och samma tak, dvs. de delar utrymmen (se t.ex. Sahlström m.fl. 2013). Samlokaliserade daghem, skolor, gymnasier och campus har blivit allt vanligare på 2000-talet och de har väckt mycket diskussion och debatter i medier (se t.ex. Boyd & Palviainen 2015; Slotte-Lüttge m.fl. 2013). En orsak till ökad debatt kring samlokaliseringar är att finskspråkiga och svenskspråkiga daghem (och skolor) traditionellt har hållits isär från varandra. Därtill nämns det i lagstiftningen bland annat att småbarnspedagogisk verksamhet arrangeras antingen på finska eller på svenska, eller i vissa fall på samiska. Då kan termen *parallell enspråkighet* (Heller 2006) användas även i det officiellt tvåspråkiga Finland.

Samlokaliserade daghem och framför allt samlokaliserade skolor samt tvåspråkiga² utbildningsmöjligheter har väckt känslor och mycket debatt under de senaste 15 åren. De har även undersökts i olika projekt (se t.ex. Hansell m.fl. 2016; Helakorpi m.fl. 2013; Sahlström m.fl. 2013). I debatterna har såväl fördelar som möjliga utmaningar lyfts fram. Å ena sidan kan samlokaliserade enheter möjliggöra samarbete och synergi mellan finsk- och svenskspråkiga enheter samt ge möjligheter för tvåspråkiga barn och unga att använda båda språken. Å andra sidan kan samlokaliserade enheter ses som en utmaning i sådana områden där svenskspråkiga de facto är i minoritetsposition. Även om finska och svenska är likvärdiga som nationella språk och talare av båda språken har lika rättigheter att använda sitt språk, blir finskan ett de facto majoritetsspråk på grund av ett mycket större antal registrerade

² I avhandlingen och denna lectio praecursoria hänvisas med begreppet *tvåspråkighet* till tvåspråkighet/tvåspråkiga i svenska och finska då fokus i avhandlingen ligger i de nationella språken.

modersmålstalare jämfört med svenskan. Antalet registrerade modersmålstalare i finska och svenska varierar mellan olika områden och speciellt i sådana områden där antalet svenskspråkiga är mycket lägre än antalet finskspråkiga kan tvåspråkiga lösningar ses som utmanande med tanke på svenska språket och dess framtid.

Forskningen kring samlokaliserade enheter har behandlat bland annat språkbruk (Rusk 2016) och möjliga ändringar i språkbruk efter samlokalisering av enheter (Kajander m.fl. 2015) samt inställningar till språk och samlokaliseringar (From & Sahlström 2017; Hansell m.fl. 2016). Det finns mycket forskning kring samlokaliserade skolor, medan forskning kring samlokaliserade daghem inte har varit lika omfattande (se dock Bergroth & Palviainen 2016, 2017). Med denna avhandling försöker jag fylla en del av luckan genom att svara på följande frågor:

- a) Hurdana ramar för lärarnas språkliga handlingar skapas genom språkplanering och språkideologier på nationell och institutionell nivå?
- b) Hurdana språkval görs det i det samlokaliserade daghemmet och hur används svenskan och finskan av lärarna, i synnerhet i samtal med barnen?
- c) Vilken roll spelar det språköverskridande samarbetet för språkpoliticyn?

3 Teoretisk bakgrund

Det är tre olika synvinklar som tillsammans utgör den teoretiska basen för min doktorsavhandling: språkpolicy, etnografisk språkpolicyforskning och lärares agens. I avhandlingen betraktar jag fokusdaghemmets språkpolicy genom att tillämpa Spolskys (2004) teori om språkpolicy. Enligt Spolsky består en språkpolicy av tre olika delområden – *språkplanering*, *språkpraktiker* och *språkideologier* – som ömsesidigt och dynamiskt påverkar varandra. Som exempel på språkplanering kan nämnas bland annat olika lagar och styrdokument kring språk samt läroplansgrunder i vilka språkfrågor diskuteras. Därtill sker språkplanering även på individnivå exempelvis i flerspråkiga familjer i vilka det ofta görs explicita val kring språk och språkanvändning. Språkideologier innefattar bland annat diskurser om och värderingar kring språk och språkanvändning. Som exempel kan nämnas bland annat diskurser kring språk och dess värde för samhället eller situationsbundna val som en gör mellan olika språkvarianter enligt det som anses lämpligt för just den situationen. Språkpraktiker i sin tur innehåller frågor kring hur språk används, syns och hörs i olika sammanhang.

Enligt etnografisk språkpolicyforskning görs och realiseras språkpolicy på olika nivåer som ömsesidigt påverkar varandra (se t.ex. Hornberger & Johnson 2007; Ricento & Hornberger 1996). Därför jämförs det ofta med en lök och inom etnografisk språkpolicyforskning brukar en så kallad lökmodell tillämpas för de olika lagren i löken påminner om de olika nivåerna i språkpolycyn. I min avhandling representerar lärare i småbarnspedagogik, daghem, kommun och samhälle de olika språkpolycynivåerna. Dessa nivåer kan även nämnas som mikronivå (lärarna), mesonivå (daghemmet och kommunen) och makronivå (det finländska samhället). Språkpolicy sker på alla dessa nivåer och dessa nivåer påverkar varandra samt det som sker i språklig interaktion mellan människor.

Sammanfattningsvis kan det sägas att språkpolicy har tre olika områden (språkplanering, språkpraktiker och språkideologier) som påverkar varandra men språkpolicy förekommer även på tre, eller fler, olika nivåer som påverkar varandra. På det sättet kan språkpolicy ses som ett komplext och dynamiskt fenomen i stället för statiskt. Då individerna och deras agens räknas med i språkpolicy, kan den ses som ett föränderligt fenomen. Jag har därför kommit fram till att språkpolycyn snarare borde ses som ett kålhuvud i stället för en lök, då kålens olika lager överlappar och är sammanvävda på många olika sätt.

Speciellt under senare tider har forskarna i etnografisk språkpolicyforskning understrukt lärarens roll och agens vid tolkning och tillämpning av språkpolitik (se t.ex. Johnson 2010). Lärarna kan följa policyer, men i mån av möjligheter även utmana och ändra policyer genom sina handlingar. Denna avhandling ger goda utgångspunkter för att betrakta hur lärare i småbarnspedagogik i ett daghem tolkar den nationella och lokala språk- och utbildningspolycyn samt hur de reflekterar kring sina handlingar. Jag diskuterar också språkpolycyn i det samlokaliserade daghemmet samt lyfter fram dess möjliga styrkor och utmaningar.

4 Delstudier och resultat

Min doktorsavhandling består av tre delstudier och ett sammandrag i vilket jag sammanfattar resultaten från delstudierna och svarar på de ovan presenterade forskningsfrågorna. I de tre delstudierna har jag fokuserat på tre mindre delområden som jag har granskat utifrån olika synvinklar.

I den första delstudien (Sopanen 2019) betraktar jag begreppet *språkmedvetenhet* och hur det syns i småbarnspedagogiskt arbete. Språkmedvetenhet är ett brett och mångtydigt begrepp. Som begrepp är språkmedvetenhet inget nytt, men det blev ett av de mest centrala begreppen i

finländska läroplansgrunder och i Grunderna för planen för småbarnspedagogiken (Utbildningsstyrelsen 2016) på 2010-talet. På grund av den centrala positionen i läroplansgrunderna diskuterar jag i den första delstudien hur lärare i småbarnspedagogik tolkar begreppet språkmedvetenhet i samband med sitt arbete och hur deras reflektioner kring begreppet sammanfaller med det som skrivs om språkmedvetenhet i Grunderna för planen för småbarnspedagogiken. Denna delstudie behandlar främst lärarnas språkideologier men även i viss mån språkpraktiker och språkideologier på daghemsnivå. På det sättet är det mikro- och mesonivåer som står i fokus för denna delstudie. Resultaten visar att lärarna är mycket medvetna om sin roll som språklig modell som genom sina handlingar kan stödja språkutveckling, språkinläring och språkmedvetenhet. Tvåspråkighet i finska och svenska är en självklar del av vardagen och arbetet för lärarna, men flerspråkighet kom inte lika tydligt fram i lärarintervjuerna.

I den andra delstudien (Alstad & Sopenen 2021) betraktar jag tillsammans med FD Gunhild Tomter Alstad språkorienteringar i finländska och norska språk- och språkutbildningspolitiska dokument. Vår utgångspunkt är småbarnspedagogik och flerspråkighet i Finland och Norge, i vilka flerspråkighet blir en allt tydligare del av vardagen både inom småbarnspedagogisk verksamhet och i grundskolan. I studien tillämpar vi Richard Ruíz välkända modell om språkorienteringar (Ruíz 1984). Enligt modellen kan språk och flerspråkighet ses som ett problem, en rättighet eller en resurs. Vi undersöker hurdana språkideologier och diskurser som är synliga i nationella styr- och stöddokument som kopplas ihop med småbarnspedagogiken. På det sättet betraktar vi språkplanering och språkideologier på nationell nivå, dvs. på makronivå. Våra resultat visar att i fråga om den finländska kontexten ger dokumenten en rätt enspråkig bild av småbarnspedagogiken. I vissa dokument ses flerspråkighet som en resurs, men samtidigt som en utmaning. I de norska dokumenten är det möjligt att se en ökande tendens att koppla ihop flerspråkighet med utmaningar. Jämförelser mellan de två kontexterna visar även att de analyserade finländska dokumenten fungerar mer som rekommendationer medan de norska dokumenten ska ses som förpliktande. På det sättet har finländska lärare i småbarnspedagogik mer utrymme att tolka och bearbeta policyer jämfört med sina norska kolleger.

I den tredje delstudien (Sopenen 2022b) ligger fokus på de fyra lärare som arbetar i det samlokaliserade daghem som står i fokus för denna avhandling samt i deras språkval och språkanvändning. I denna studie visar jag hur lärarna använder finska och/eller svenska i olika situationer med barn och vuxna. Jag beskriver även hur lärarna motiverar och reflekterar kring sina handlingar. I denna studie ligger fokus främst på lärarnas språkpraktiker, språkideologier och språkplanering, men dessa delområden av språkpolicyen

betraktas även på daghemsnivån. På detta sätt betraktas både mikro- och mesonivån i delstudien. Resultaten visar att det är olika aspekter, såsom gruppens administrativa språk, barnens och lärarens språkbakgrunder samt samarbete mellan grupperna, som påverkar lärarnas språkval. Resultaten visar också att lärarnas språkanvändning och språkval är kontext- och situationsbundna.

5 Diskussion

För att kunna svara på de forskningsfrågor som nämns i början av denna *lectio praecursoria* vill jag ta upp ett par viktiga aspekter. I allmänhet kan det sägas att det ges en rätt enspråkig bild av vardagen i småbarnspedagogisk verksamhet i Grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes 2005) som användes som nationell rekommendation under den tiden då jag samlade in materialet, samt i andra policydokument som analyserades i avhandlingen. Samtidigt rekommenderades det i den nationella Grunderna för planen för småbarnsfostran (Stakes 2005) att kommuner får betona lokala särdrag i kommuners egna policydokument för småbarnsfostran. Detta gav möjlighet till fokusdagemmet att betona tvåspråkigheten i daghemmets egna verksamhetsplaner. Då tvåspråkigheten sågs som resurs på daghemsnivån (mesonivå), hade lärarna fler möjligheter att arbeta på ett tvåspråkigt sätt. Å ena sidan arrangerades verksamheten i daghemmet separat på finska eller på svenska, såsom lagen förutsätter. Detta skedde genom att dela grupperna på finsk- eller svenskspråkiga och genom att skapa enspråkiga utrymmen som stödjer språkutveckling och språkinläring. På detta sätt hade barnen lika möjligheter att delta i småbarnspedagogisk verksamhet på ettdera nationalspråket. Å andra sidan öppnade samarbete mellan grupperna, tvåspråkiga aktiviteter och gemensamma utrymmen dörrar för tvåspråkig verksamhet i daghemmet. Barnen hade då möjlighet att vara i kontakt med båda språken och de tvåspråkiga barnen kunde använda båda sina språk ifall de så ville.

De lärare i småbarnspedagogik som deltog i studien använde svenska och finska på varierande sätt i daghemmets vardag. Aspekter som var meningsfulla i lärarnas språkval med barn var bland annat gruppen där barnet tillbringade sina dagar, barnets språkbakgrund samt lärarens egen språkbakgrund. Därtill kunde även daghemmets utrymmen, olika språkideologier, tidigare erfarenheter samt olika sociala utgångspunkter påverka lärarnas språkval. Alla fyra fokuslärare som deltog i studien berättade att de använde

hemgruppens³ administrativa språk (svenska eller finska) med de barn som tillbringade sina dagar i den gruppen oberoende av barnens språkliga bakgrund. Aspekter som påverkade lärarnas språkanvändning med barn från andra grupper var barns språkbakgrund och grupp, men även lärarnas egna ideologier kom fram tydligt.

Resultaten i denna doktorsavhandling visar även att samarbete mellan grupperna, lärarna och personalen i det ifrågavarande samlokaliserade daghemmet var omfattande, vilket i sin tur ledde till att daghemmets språkpolicy visade sig vara mer tvåspråkig än enspråkig. Själva verksamheten i daghemmet baserade sig både på parallell enspråkighet och mer dynamisk tvåspråkighet varav den sistnämnda stöddes genom känslan av gemenskap, samarbetet och positiva värderingar kring tvåspråkighet både på personlig och institutionell nivå. Även om tvåspråkighet beskrevs med positiva ordalag i lärarintervjuer och under fältarbetstiden, lyfte lärarna även fram möjliga utmaningar. Lärarna funderade bland annat på daghemmets framtid om balansen mellan språkgrupperna blir mycket obalanserad och hurdana effekter det eventuellt har på språkanvändning i daghemmet.

6 Slutsatser

Språkrelaterade frågor i utbildningssammanhang blir alltmer aktuella i framtiden då daghemsgrupper, klassrum och samhällen blir alltmer flerspråkiga. Globalt sett är enspråkighet mer sällsynt än flerspråkighet speciellt på samhällelig nivå men också på individnivå. Enspråkiga lösningar förbereder då inte barnen för en flerspråkig framtid. Sådana lösningar tar inte heller hänsyn till de mångsidiga bakgrunder som barnen har.

Då språkmedvetenhet har blivit en del av läroplansgrunderna förpliktar det lärare att ta flerspråkigheten som en del av verksamheten exempelvis genom att ta hänsyn till barns språkbakgrunder, lyfta fram områdets flerspråkighet och ge utrymme för språk i verksamheten. Samlokaliserade daghem, skolor, gymnasier och campus skulle kunna erbjuda en fin möjlighet till att betrakta flerspråkighet på ett naturligt sätt samt till två- och flerspråkig verksamhet och samarbete. I samarbetsplanering är det dock viktigt att planera samarbetet på det sättet att balansen mellan språken tas i beaktande, speciellt i sådana kontexter där språkens maktförhållanden inte är i balans.

³ I fokusdaghemmet fanns det fyra olika grupper – två finskspråkiga och två svenskspråkiga – och en lärare från varje grupp deltog i studien. Var och en av dessa fokuslärare hade då en hemgrupp, dvs. den grupp där de arbetar.

Denna avhandling ger inspiration till hur samlokaliserade daghem kan stödja tvåspråkighet och språkmedvetenhet på olika sätt. Samtidigt lyfter jag fram utmaningar som kan uppstå i verksamheten. I avhandlingen diskuterar jag främst tvåspråkighet i de nationella språken, men nu och i framtiden vore det viktigt att betrakta småbarnspedagogiken utifrån en mer flerspråkig synvinkel. Jag hoppas att avhandlingens resultat kan tillämpas i samlokaliserade enheter men även i andra kontexter i vilka två- och flerspråkighet ses som en viktig del av verksamheten.

Litteratur

- Alstad, Gunhild Tomter och Sopanen, Pauliina (2021). Language orientations in early childhood education policy in Finland and Norway. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, vol. 7, nr. 1, s. 30–43. Doi: <https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1862951>
- Bergroth, Mari och Palviainen, Åsa (2016). Språkpolicy vid svenskspråkiga daghem i Finland: Tvåspråkiga barns handlingar och agens. *Folkmålsstudier*, nr 54, s. 9–35.
- Bergroth, Mari och Palviainen, Åsa (2017). Bilingual children as policy agents: Language policy and education policy in minority language medium Early Childhood Education and Care. *Multilingua*, vol. 36, nr 4, s. 375–399. Doi: <https://doi.org/10.1515/multi-2016-0026>
- Boyd, Sally & Palviainen, Åsa (2015). Building walls or bridges? A language ideological debate about bilingual schools in Finland. I: Halonen, Mia, Ihalainen, Pasi och Saarinen, Taina (red.). *Language policies in Finland and Sweden. Interdisciplinary and multi-sided comparisons*. Bristol: Multilingual Matters. S. 57–89.
- From, Tuuli och Sahlström, Fritjof (2017). Shared places, separate spaces. Constructing cultural spaces through two national languages in Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research*, vol. 61, nr 4, s. 465–478. Doi: <https://doi.org/10.1080/00313831.2016.1147074>
- Hansell, Katri, Engberg, Charlotta, Pörn, Michaela och Heittola, Sanna (2016). Språkkontakter under de tre första åren på ett tvåspråkigt gymnasiecampus. I: Hirvonen, Pia, Rellstab, Daniel och Siponkoski, Nestori (red.). *Teksti ja tekstuaalisuus, Text and textuality, Text und Textualität*. Vaasan yliopisto: VAKKI Publications. S. 202–214.
- Helakorpi, Jenni, Ahlbom, Ida, From, Tuuli, Pörn, Michaela, Sahlström, Fritjof & Slotte-Lüttge, Anna (2013). *Särbo, sambo, kämppis: rektorers och lärares erfarenheter av kontakt och samarbete mellan samlokaliserade finsk- och svenskspråkiga skolor*. Helsinki: Helsingin yliopisto/ Åbo Akademi.
- Heller, Monica (2006). *Linguistic minorities and modernity. A sociolinguistic ethnography*. (2a upplaga). London: Continuum.
- Hornberger, Nancy H. och Johnson, David Cassels (2007). Slicing the onion ethnographically: Layers and spaces in multilingual language education policy and practice. *TESOL Quarterly* vol. 41, nr 3, s. 509–532. Doi: <https://doi.org/10.1002/j.1545-7249.2007.tb00083.x>

- Johnson, David Cassels (2010). Implementational and ideological spaces in bilingual education language policy. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* vol. 13, nr 1, s. 61–79. Doi: <https://doi.org/10.1080/13670050902780706>
- Kajander, Kati, Alanen, Riikka, Dufva, Hannele och Kotkavuori, Ella (2015). Kielimuureja vai yhteiselo – odotuksia ja kokemuksia kahden kielen koulusta [Språkbarriärer eller samlevnad – förväntningar på och erfarenheter av en skola med två språk]. I: Jakonen, Teppo, Jalkanen, Juha, Paakkinen, Terhi och Suni, Minna (red.). *Kielen oppimisen virtauksia. Flows of language learning. AFinLAn vuosikirja 2015*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA. S. 142–158.
- Ricento, Thomas K. och Hornberger, Nancy H. (1996). Unpeeling the onion: Language planning and policy and the ELT professional. *TESOL Quarterly* vol. 30, nr 3, s. 401–427. Doi: <https://doi.org/10.2307/3587691>
- Ruíz, Richard (1984). Orientations in language planning. *NABE Journal* vol. 8, nr 2, s. 15–34. Doi: <https://doi.org/10.1080/08855072.1984.10668464>
- Rusk, Fredrik (2016). Doing second language learning. A CA study of learning practices in Finnish-Swedish bilingual educational settings. [Doktorsavhandling]. Åbo Akademi University.
- Sahlström, Fritjof, From, Tuuli och Slotte-Lüttge, Anna (2013). Två skolor och två språk under samma tak. I: Tainio, Liisa och Harju-Luukkainen, Heidi (red.). *Kaksikielinen koulu – Tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. S. 319–341.
- Slotte-Lüttge, Anna, From, Tuuli och Sahlström, Fritjof (2013). Tvåspråkiga skolor och lärande – en debatt-analys. I: Tainio, Liisa och Harju-Luukkainen, Heidi (red.). *Kaksikielinen koulu – Tulevaisuuden monikielinen Suomi. Tvåspråkig skola – ett flerspråkigt Finland i framtiden*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. S. 221–244.
- Sopanen, Pauliina (2019). Språkmedvetenhet i småbarnspedagogiskt arbete – finländska daghemspedagogers reflektioner. *Nordisk Barnehageforskning* vol 18, nr. 5, s. 1–15. Doi: <https://doi.org/10.7577/nbf.2868>
- Sopanen, Pauliina. (2022a). *Språköverskridande policy och verksamhet på ett samlokaliserat daghem*. [Doktorsavhandling]. Jyväskylän universitet.
- Sopanen, Pauliina. (2022b). Teachers' language practices and choices in a bilingual, co-located kindergarden in Finland. *Apples – Journal of Applied Language Studies* vol 16, nr. 1, s. 21–44. Doi: <https://doi.org/10.47862/apples.107280>
- Spolsky, Bernard (2004). *Language policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stakes (2005). *Grunderna för planen för småbarnsfostran* (version II). Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Utbildningsstyrelsen (2016). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Föreskrifter och anvisningar 2016:17*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.